

Pp 292/99

350,-

OD PHILOSOPHICA SLOVACA PO FILOZOFIU

(Pred 50 rokmi vyšlo prvé číslo nášho časopisu)

ANDREJ KOPČOK, Filozofický ústav SAV, Bratislava

KOPČOK, A.: From Philosophica slovaca to Filozofia
FILOZOFIA 53, 1998, No 1, p. 1

The journal *Filozofia* was grounded in 1946 as a forum of a group of philosophers which were on their transition from neopositivism to marxist-leninist philosophy. In the last five decades not only its title had changed several times (*Philosophica slovaca*, *Filozofický zborník SAVU*, *Filozofický časopis FÚ SAV*, *Slovenský filozofický časopis*, *Otázky marxistickej filozofie*), but also its character and contents underwent a substantial change: being originally pluralic it became later on a monophilosophical, marxist-leninist journal. In the 60-ies, however, it became a forum for a critical philosophical debate, which rejected the official dogmatic marxist-leninist philosophy. During the following decades its contents again became rather political and ideological than philosophical. The author maintains, that on the whole the journal contributed substantially to the development of the philosophical thought in Slovakia.

Pohľad na filozofický život na Slovensku v druhej polovici 20. storočia by nebol úplný, keby v ňom chýbal čo i len stručný historický náčrt doterajšieho pôsobenia filozofického časopisu, ktorý pred päťdesiatimi rokmi začal vychádzať pod názvom *Philosophica slovaca* a vychádza až dodnes ako *Filozofia*.

O časopisoch sa zvykne hovoriť najmä ako o zrkadlách doby. Časopis, ktorého profil je predmetom tejto štúdie, sa vyznačuje aj ďalšími pozoruhodnými črtami, vďaka ktorým si zasluhuje osobitnú pozornosť. Predovšetkým viac ako polstoročie bol a je mimoriadne účinným činiteľom rozvoja filozofickej aktivity na Slovensku. Nech sa už filozofický smer, ktorý po celé desaťročia prezentoval a dotváral, hodnotí dnes akokoľvek kriticky, nezmení sa tým napríklad skutočnosť, že najmä na jeho stránkach vstupovali do filozofického života generácie slovenských filozofov, že výrazne prispel ku kvantitatívnemu rozvoju filozofie na Slovensku a k celkovému zvýšeniu jej úrovne a profesionality.¹ Podobne - nech už dôvody a spôsoby jeho šírenia v tých-ktorých

¹ Najmä túto stránku pôsobenia časopisu - zvyšovanie odbornej úrovne mladých filozofov v rámci ich publikačnej aktivity - mal na zreteli aj I. Hrušovský, keď sa ako riaditeľ FÚ SAV a hlavný redaktor časopisu postavil rozhodne v istej chvíli proti centralistickým likvidátorským snahám a silám, usilujúcim sa o unifikáciu filozofického života v krajine a v konečnom dôsledku aj o obmedzenie činnosti jeho inštitúcií na Slovensku. V oblasti vydávania filozofických časopisov sa v tejto súvislosti črtala myšlienka ich nahradenia jedným celoštátnym časopisom. V správe o činnosti FÚ SAV za rok 1956 je táto udalosť zaznamenaná takto: "Vedenie Filozofického ústavu SAV vyslovilo napr. námietku proti stanovisku, podľa ktorého zaostávanie a roztrieštenosť filozofickej práce (v celoštátnom meradle) boli spôsobené vraj aj skutočnosťou, že neexistuje centrálné štátne vedecké filozofické pracovisko. Zlepšenie filozofickej práce v ČSR nemožno riešiť administratívnymi opatreniami, aj keď tvoria jednu z podmienok.

obdobíach boli akékoľvek - prebúdzať u stoviek svojich čitateľov záujem o filozofiu ako osobitnú duchovnú aktivitu.

Okolnosti vzniku Philosophica slovaca. Ak je vznik filozofického časopisu v spoločnosti jedným z prvých príznakov toho, že sa v jej živote intenzívne dotvára, alebo sa už dotvorila osobitná duchovná činnosť, tak vznik ďalšieho alebo ďalších filozofických časopisov spravidla svedčí o tom, že táto činnosť dozrieva, že sa vnútorne diferencuje, že v nej vznikajú nové školy, orientácie, smery a prúdy, príp. že sa filozofický život výrazne polarizuje. Potvrdzuje to aj založenie časopisu Philosophica slovaca. V slovenskej filozofii vznikla situácia, keď jej už nestačil ohraničený priestor poskytovaný počas Slovenského štátu Filozofickým zborníkom, časopisom Filozofického odboru Matice slovenskej. Malo to viacero príčin. Tou hlavnou bola skutočnosť, že sa v nových, relatívne slobodných politických a spoločensko-kultúrnych podmienkach rozvinuli vo vtedajšej slovenskej filozofii dovtedy obmedzované alebo celkom exkomunikované filozofické smery. Za všeobecnej ideologizácie vedy a kultúry po roku 1945 sa začali intenzívnejšie prejavovať už existujúce, ale aj latentné napätia, prebiehajúce spory a konfrontácie medzi jednotlivými filozofickými smermi, prúdmi a skupinami.

Filozofickou skupinou, ktorá pri svojom kritizme voči kresťanský zakotvenej filozofii, dominujúcej vo Filozofickom zborníku FO MS, a vzhľadom na svoje nové vývinové možnosti a tendencie potrebovala (po svojej inštitucionalizácii vo Filozofickom ústave SAVU) celkom prirodzene ako prvá vlastné periodikum, boli filozofi so scientisticou orientáciou, smerujúcou od novopozitivismu k marxisticko-leninskej filozofii. Ich pričinením, najmä vďaka osobnej zásluhy I. Hrušovského vyšiel preto už vo februári 1947 s vročením v r. 1946 prvý zväzok periodika Philosophica slovaca, zborníka Filozofického ústavu SAVU. Publikáciu redigoval I. Hrušovský, jej zodpovedným redaktorom bol M. Bakoš a vyšla v Slovenskej akadémii vied a umení. Správa o činnosti Filozofického ústavu SAVU, uverejnená v publikácii, informuje nielen o založení ústavu v januári 1946, o jeho personálnom zložení (predseda I. Hrušovský, interní spolupracovníci S. Felber a J. Čiger), o práci interných a externých pracovníkov v oblasti dejín filozofie, ale aj o tom, že zborník bude vychádzať raz ročne ([2], 268).

Programované zameranie nového periodika možno vyčítať z úvodu, ktorý do jeho prvého ročníka napísal jeho redaktor a v ktorom sú vyložené aj zásady výskumnej

Vytvorenie centrálného celoštátneho filozofického pracoviska by oslabilo prácu tam, kde sa táto už sľubne rozvíja, kde sú už pre ňu vytvorené predpoklady. Oveľa prijateľnejší je návrh na vypracovanie dlhodobého plánu vývoja filozofie v ČSR, ktorým by sa koordinovala práca tak Filozofického časopisu SAV, ako aj Kabinetu pre filozofiu ČSAV. Zarážajúce je, že uvedená správa, ktorá si vytyčuje za cieľ podať rozbor súčasného stavu filozofickej práce v ČSR, ani len slovom sa nezmiňuje o existencii Filozofického ústavu SAV, o jeho plánoch, práci a úlohách... Jednou z posledných prekážok, s ktorou ústav v nedávnej dobe zápasil, bola tendencia zastaviť vydávanie Slovenského filozofického časopisu. Slovenský filozofický časopis je však jediným verejným orgánom filozofických pracovníkov na Slovensku, jedinou príležitosťou - najmä pre mladých pracovníkov našich filozofických inštitúcií... Bude treba dokázať, že Slovenský filozofický časopis svojou kvalitou a významom má oprávnenosť existencie, že si vie zaistiť stále rastúci počet odberateľov." ([1], 109-110)

činnosti FÚ SAVU. Podľa nich malo v ústave ísť o filozofickú tvorbu podmienenú predmetom jej výskumu, ale i celkovým spoločensko-kultúrnym kontextom, o filozofiu vedeckú, objektívnu, nedogmatickú, kritickú, spoločensko-kultúrne funkčnú a spätú so životom, ktorá sa nestane nástrojom sociálnej reakcie. Prezentovaný názor na filozofiu a vedu ráta i s určitými rozpormi a názorovou pluralitou v hraniciach vedeckosti ([3], 5-6).

Z obsahu prvého ročníka periodika sa možno dozvedieť, ako sa deklarované zámyery v jeho redakcii chápali, aj to, ako sa ich jeho redaktorovi dарило realizovať. Zloženie autorského kolektívu, tematika príspevkov a základný prístup autorov k pertraktovaným filozofickým problémom svedčia o rešpektovaní určitej plurality filozofických názorov. V zborníku nájdeme texty A. Štefánka, S. Štúra, interných a externých pracovníkov novozaloženého ústavu (L. Bakoša, M. Bakoša, T. Pardela, M. Topoľského a K. Truchlíka). Pestrá je i tematika uverejnených textov - od obrany demokracie a kritiky totalitných systémov v príspevku A. Štefánka cez kritiku nacionalistického výkladu odkazu L. Štúra od S. Štúra až po recenzie domácej filozofickej tvorby, ďalej práce A. J. Ayera, B. Russella i oslavné recenzie Leninových a Stalinových spisov. Väčšina článkov I. Hrušovského a interných pracovníkov ústavu sa venuje známej noetickej polemike medzi kritickým a intuitívnym realizmom.²

Podobne teda, ako bol prvý slovenský filozofický časopis Filozofický zborník MS vo vydavateľskom a redakčnom ohľade spätý s činnosťou a zameraním Filozofického odboru MS, aj druhé slovenské filozofické periodikum - zborník Filozofického ústavu SAVU Philosophica slovacica - zabezpečoval vydavateľsky a redakčne Filozofický ústav SAVU. Kým prvý časopis sa však koncipoval predovšetkým ako časopis filozofie kresťanskej proveniencie, druhé periodikum vstúpilo do slovenského filozofického života ako časopis scientistických snáh vo filozofii, smerujúci čoraz viac k marxistickej filozofickej orientácii. Predovšetkým táto skutočnosť podmienila aj vzájomný vzťah oboch publikácií počas ich jednoročnej koexistencie.

² Takto koncipované nové filozofické periodikum a niektoré ďalšie udalosti vo vtedajšom slovenskom filozofickom živote naznačujú, že vo vtedajšej slovenskej filozofii nechýbali určité predpoklady pre iný variant jej ďalšieho vývoja, ako bol ten, ktorý sa napokon presadil. V existujúcich podmienkach demokracie a plurality filozofie akoby sa v nej čítala tendencia vytvorenia širšieho prúdu filozofického myslenia, kritického voči novotomizmu a intuitívnemu realizmu. K tejto domnienke nás vedú okrem zamerania Philosophica slovacica aj niektoré personálne a organizačné zmeny, ktoré sa v tomto období - 20.- 21. októbra 1946 - odohrali na valnom zhromaždení Filozofického odboru Matice slovenskej v Turčianskom Sv. Martine a ktoré svedčia o názorovej diferenciacii a preskupovaní slovenských filozofov. Je pravda, že zhromaždenie zvolilo S. Š. Osuského za druhého čestného člena odboru (po N. O. Losskom), M. Topoľského a S. Felbera za svojich nových členov, pravdou je však aj to, že na zhromaždení sa už nezúčastnili I. Hrušovský a S. Štúr, pričom S. Štúr sa písomne vzdal funkcie podpredsedu odboru ([4], 53). Realizáciu tohto druhého variantu vo vývoji filozofie na Slovensku zmarili zrejme predovšetkým procesy, ktoré nasledovali v marxistickom filozofickom smere po jeho náhlej a prudkej sovietizácii a v súvislosti so silnejúcimi totalitnými tendenciami vo vtedajšom politickom živote krajiny.

Vzťah Filozofického zborníka FO MS a Philosophica slovaca. Redakcia Filozofického zborníka vyjadrila v poznámke pod titulom *Filozofický ústav SAVU v Bratislave* potešenie FO MS, ktorého "členmi sú vedeckí pracovníci FÚ SAVU", zo vzniku novej ustanovizne. "ktorej snahy a práca budú iste významne prispievať k rozvoju slovenskej filozofickej tvorby a tým aj napomáhať FO MS pri organizovaní filozofického a vedeckého života na Slovensku i v celom Československu" ([5], 68). Vzájomný vzťah časopisov obidvoch filozofických inštitúcií bol však od samého začiatku nielen kritický, ale čoraz viac konfrontačný. Prejavovalo sa to najmä v pokračujúcom noetickom spore medzi kritickým a intuitívnym realizmom, ktorý sa zrodil ešte na stránkach Filozofického zborníka FO MS.

Konfrontačnosť vzťahu zvyšovali aj ďalšie spory o rôznych filozofických otázkach. Už v prvom zborníku vyšla recenzia spojeného, VI. a VII. ročníka Filozofického zborníka FO MS s vročením 1946, ktorá okrem niekoľkých pozitívnych hodnotení recenzovanej publikácie obsahovala veľa kritických poznámok, výhrad a invetív voči postojom a názorom formulovaným v článkoch jednotlivých autorov (ambícia filozofie syntetizovať rozdelený svet, estetické názory N. O. Losského, názory J. Diešku na prebiehajúci noetický spor, vzťah Losského mystiky a kresťanského svetonázoru a pod.) ([6], 251-252).

Predmetom ďalšej polemiky na stránkach časopisov bol spor o vzťahu náboženstva a mravnosti. Vyvolal ho M. Chladný-Hanoš svojím príspevkom uverejneným vo Filozofickom zborníku FO MS, v ktorom polemizoval s názorom S. Štúra na miesto etiky a náboženstva v spoločnosti vyloženom v jeho diele *Rozprava o živote*. Vyčítal mu predovšetkým to, že podlieha pozitivizmu, že stavia etiku nad náboženstvo a celé náboženstvo chce nahradiť mravovednou filozoficko-kritickou syntézou atď. [7]. S. Štúr odpovedal M. Chladnému-Hanošovi na stránkach zborníka *Philosophica slovaca*, pričom jeho stanovisko charakterizoval ako teologické, znevažujúce filozofiu a ako prejav myslenia, ktoré sa pohybuje na úrovni Dr. Jechlička [8]. Táto konfrontačnosť vo vzťahu medzi dvoma periodikami sa neskôr vysvetľovala oficiálne predovšetkým tak, že silné reakčné pozície sa v slovenskej filozofii uplatňovali pred februárom roku 1948 najmä vo Filozofickom odbore MS a v tejto súvislosti sa uvádzal aj časopis odboru ([9], 34).

Jeden časopis s viacerými názvami. Minulosť filozofického periodika FÚ SAVU a neskôr FÚ SAV sa vyznačuje viacerými zvláštnosťami. Jednou z nich je fakt, že ten istý časopis vychádzal pod rôznymi názvami. Túto skutočnosť potvrdzuje nielen kontinuita v jeho koncepcii, ale aj, a predovšetkým, číslovanie jeho ročníkov od prvého ročníka v roku 1946 až po 52. ročník v roku 1997. Pamätníci vedia, že dlhoročný hlavný redaktor časopisu I. Hrušovský chcel práve číslovaním jeho ročníkov bez ohľadu na názov časopisu demonštrovať skutočnosť, že išlo vždy o vydávanie toho istého časopisu. Zmeny v jeho názve mali tak formálne, ako aj vecné a obsahové dôvody.

1. Pod názvom *Philosophica slovaca* (Zborník Filozofického ústavu SAVU alebo časopis Filozofického ústavu SAVU) vychádzalo periodikum od roku 1946 do roku 1949 (ročníky 1-4). Pod týmto názvom vyšli dva ročníky a jeden dvojročník s vročením

1947-1948, ktorý bol vysádzaný postupne v rokoch 1947-1948 a jeho vydanie - ako v jeho úvode napísala redakcia - sa z rozličných príčin oneskorilo. Možno oprávnenne predpokladať, že hlavnou príčinou bol politický prevrat vo februári 1948.

2. V rokoch 1950-1952 vychádzalo periodikum pod názvom Filozofický zborník SAVU (ročníky 5-7). V rokoch 1950-1951 vyšli dva zborníky ročníkov 5 a 6 a v roku 1952 dva dvojzborníky (1-2 a 3-4) 7. ročníka.

3. V rokoch 1953-1956 vychádzalo periodikum už ako Filozofický časopis Filozofického ústavu SAV. Časopis vychádzal štyrikrát ročne (ročníky 8-11).

4. V rokoch 1957-1960 mal časopis názov Slovenský filozofický časopis a vychádzal štyrikrát ročne (ročníky 12-15).

Dlhoročný hlavný redaktor časopisu I. Hrušovský vysvetľoval po rokoch tieto zmeny a ich dôvody takto: "Pôvodný názov časopisu Philosophica slovenská vyplýval zo spoločne zaužívaného latinského označovania všetkých časopisov bývalej Slovenskej akadémie vied a umení. Neskoršie, od roku 1950 však SAVU upustilo od latinského označovania svojich časopisov, a preto (aj kvôli riedkej periodicite) sa zvolil názov Filozofický zborník SAVU. Po zvýšení periodicity orgánu sa od roku 1953 určil názov Filozofický časopis a keď vznikol v ČSAV v Prahe orgán pod tým istým názvom, pomenovanie nášho časopisu sa doplnilo termínom Slovenský (1957)." ([10], 4).

5. V r. 1961-1965 vychádzal časopis pod názvom Otázky marxistickej filozofie, a to šesťkrát ročne (ročníky 16-20). Zmena názvu časopisu nebola tentoraz formálna. Súvisela s uznesením, ktorým stranické vedenie na Slovensku reagovalo na oživenie kritického myslenia vo vede a kultúre po XX. zjazde sovietskych komunistov v obave, že sa vo filozofii prekročí žiaduci rámec kritiky. "Zmenou názvu chceme zdôrazniť," písal nový riaditeľ FÚ SAV v úvodnom článku prvého čísla, "že obsahom a cieľom časopisu je rozvoj filozofie.... ktorá si kladie za cieľ svet nielen vysvetľovať, ale ho aj meniť" ([11], 4). Pritom nemalo ísť o akýsi zlom v koncepcii periodika, pretože sa súčasne zdôrazňovalo, že "hlavnú náplň časopisu aj naďalej budú tvoriť články ako výsledok vedeckovýskumnej práce filozofických pracovníkov na Slovensku. Ide len o to, aby tieto články boli oveľa užšie, bezprostrednejšie, organicky späté s praxou... Časopis Otázky marxistickej filozofie bude teda zmnohotváreným a prehĺbeným pokračovaním Slovenského filozofického časopisu." ([11], 4, 5). Voľba názvu časopisu zvyrazňujúca, že ide o marxistický časopis, mala napokon aj iný, čisto pragmatický dôvod. Časopis sa mal rozširovať aj v širšej kultúrnej verejnosti vrátane stranických a štátnych inštitúcií, aby sa aj takto rozširovalo jeho pôsobenie a zvýšil jeho dovtedy nízky náklad, ktorý dokonca ohrozoval vychádzanie časopisu.³

6. Pod názvom FILOZOFIA začal časopis vychádzať v roku 1966. Ani táto zmena názvu nebola formálna. Súvisela s dosiahnutou odbornou úrovňou filozofie, ale ešte viac s narastajúcou vlnou snáh o reformné procesy v spoločnosti, prinášajúcou v duchovnej sfére ďalšiu liberalizáciu pomerov, otváranie sa svetu, a tak i nádeje na zlepšenie podmienok pre filozofickú tvorbu. V úvodnom článku prvého čísla časopisu Filozofia, ktorý pod titulom *Do tretieho decénia* napísal jeho hlavný redaktor I.

³ Treba poznamenať, že tento cieľ sa čiastočne podarilo dosiahnuť a v niektorých rokoch mal časopis až 2 000-3 000 odberateľov.

Hrušovský, sa o niektorých z týchto okolností hovorilo otvorene, kým ostatné sa jasne naznačovali. Neprimeranosť názvu v novej situácii sa dokazovala takto: "Na základe doterajšieho názvu pomerne početné vrstvy záujemcov o filozofické problémy usudzovali, že časopis je nielen ideove, ale aj tematicky orientovaný iba na vnútorné otázky marxistickej filozofie. Tematická rozloha všetkých piatich ročníkov Otázok marxistickej filozofie však bola oveľa širšia... Keďže v širšom slovenskom povedomí sa filozofia už nepokladá za nejakú ezoterickú a špekulatívnu náuku, možno sa právom domnievať, že dnes už nie je potrebné v samom názve uvádzať, že ide o marxistickú filozofiu... Zdá sa ďalej, že naďalej niet už ani dôvodov k obavám z utilitárneho a komentátorského ponímania filozofie a že náš časopis... bude prinášať len výsledky skutočnej bádateľskej aktivity našich tvorivých filozofov." ([10], 3-4). Napokon sa autor úvodníka zmienil o zlepšovaní podmienok pre duchovnú tvorbu: "V dôsledku priaznivejších podmienok pre vedeckú a teoretickú tvorbu isteže právom možno očakávať ďalšie skvalitnenie našej filozofie." Iste nebola náhoda, že úvodník skončil autor citátom zo spomínaného úvodu k prvému ročníku časopisu (1946), v ktorom vyložil svoj názor na filozofiu ako na špecifickú, aj keď spoločensky podmienenú činnosť, filozofiu vedeckú a antidogmatickú, nie však skepticky relativistickú. V duchu sa zrejme vracal k predstavám o filozofii a filozofickom periodiku, s ktorými toto periodikum v pomerne priaznivom období pred rokmi zakladal a v duchu ktorých mal teraz po dvadsaťročných peripetiách začínať znovu.

Vydavateľ a redakcia časopisu. Vydávanie filozofického periodika pod všetkými uvedenými názvami bolo od samého začiatku úzko späté s existenciou a činnosťou FÚ SAV. Periodikum nielenže vzniklo súčasne s ústavom, ale ústav zabezpečoval aj materiálne, personálne (redakčne) jeho vydávanie, pričom pracovníci ústavu tvorili - najmä spočiatku - aj prevažnú väčšinu jeho prispievateľov.

Funkciu redaktora a neskôr hlavného redaktora od r. 1946 až do r. 1972 vykonával I. Hrušovský, ktorý roky riadil i FÚ SAV. Takáto "personálna únia" priaznivo vplývala tak na vychádzanie časopisu, ako aj na rozvoj činnosti ústavu. Iba v rokoch 1960 a 1964 a v rokoch 1971-1972 existovala aj funkcia zástupcu hlavného redaktora (J. Strinka a M. Zigo).

Ďalšia významná funkcia v redigovaní časopisu patrila vždy výkonnému redaktovi, resp. tajomníkovi redakcie, ktorý bol zásadne pracovníkom FÚ SAV. V tejto funkcii sa do roku 1972 postupne vystriedali T. Münz, J. Švihran, J. Šebestík, J. Bober, J. Pauko, J. Strinka a D. Hajko.

Pomocným orgánom hlavného redaktora (resp. jeho zástupcu) a výkonného redaktora v redigovaní časopisu bola najmä redakčná rada. Mala rôzne zloženie. Spočiatku ju tvorili najmä pracovníci ústavu, neskôr sa rozširovala o jeho externých spolupracovníkov a nechýbal ani pokus o jej premenu na reprezentatívny orgán hlavných filozofických pracovísk (1957-1960). V istom období (1961-1964) pôsobil pri redakcii časopisu okrem redakčnej rady aj širší redakčný kruh, ktorý mal redakcii pomáhať najmä pri tvorbe koncepcie časopisu a jeho dlhodobejšom programovaní.

Autorský kolektív časopisu spočiatku tvorili predovšetkým pracovníci ústavu, ktorí v časopise uverejňovali výsledky svojej výskumnej práce - preto mal časopis

zborníkový charakter. Len postupne s rozvojom filozofie na Slovensku sa okruh autorov rozšíril o pracovníkov rôznych filozofických, ale i nefilozofických pracovísk. Najmä od začiatku šesťdesiatych rokov nadobudlo periodikum výraznejšie charakteristické črty časopisu, čo iste umožňovala aj jeho vyššia periodicita (vychádzalo už šesťkrát ročne).

Na okraj obsahových a koncepcných zmien. Počas polstoročného vychádzania časopisu menil sa nielen jeho názov, ale v rôznej miere aj jeho koncepcia. Nemáme na zreteli len jeho spomínanú profiláciu ako marxisticko-leninského periodika či zmenu tejto orientácie. Významné a zaujímavé sú najmä tie procesy v jeho histórii, ktoré síce neznamenalí zvrät v jeho koncepcii, vďaka ktorým však časopis nebol po celé roky štandardným marxisticko-leninským periodikom a viacerými svojimi črtami sa líšil od podobných publikácií tých čias. Preto si tieto procesy zasluhujú osobitnú pozornosť. Bez nároku na ich presnejšiu periodizáciu všimnime si aspoň niektoré z nich.

Uviedli sme už, že periodikum *Philosophica slovac*a bolo spočiatku koncipované v duchu určitej plurality, od samého začiatku bol však zrejmý aj jeho príklon k marxisticko-leninskej filozofickej orientácii. V úvodníku dvojročníka II-III, ktorý vyšiel po februárovom prevrate v r. 1948 s vročením 1947-1948, sa redakcia periodika jednoznačne prihlásila k socializmu a k prestavbe slovenskej kultúry vrátane filozofie na socialistických základoch: "Uvedomujeme si, že budovanie socializmu vyžaduje nielen významnú premenu hospodárskej a spoločenskej základne nášho národa, ale aj prestavbu slovenskej kultúry a teda aj filozofie... Preto je nevyhnutne potrebné, aby si naši filozofickí pracovníci čím skôr dôkladne osvojili svetonáhľad robotníckej triedy, marxizmus-leninizmus, ktorý je jedine vedecký a pokrokový, a spod zorného uhla tohto svetonáhľadu riešili všetky otázky kultúry, vedy a filozofie. Veľkou úlohou a výsostným poslaním našej kultúry... musí byť odstraňovanie všetkých prežitkov buržoáznej ideológie..." ([12], 5. 7).

Na začiatku päťdesiatych rokov sa sovietskizácia slovenskej filozofie prejavila v časopise najmä tak, že sa v ňom výrazne znížil podiel pôvodných prác domácich autorov na publikovaných textoch a že sa uverejňovali najmä preklady sovietskych a iných marxistických filozofov, recenzie ich prác, informácie o filozofickom živote v Sovietskom zväze atď. V obsahu a zameraní časopisu sa tak vlastne odrazili závery z rokovania známej Prvej konferencie o súčasnom stave filozofie na Slovensku, ktorá bola v decembri 1950 a ktorá ako hlavnú úlohu filozofov nevytýčila rozvoj filozofickej tvorivosti, ale oboznamovanie verejnosti so základnými výsledkami sovietskej filozofie ako nasledovaniahodného vzoru, ako aj uverejňovanie prekladov významných sovietskych štúdií v periodických publikáciách a zborníkoch. Neplodnosť tejto aktivity na stránkach časopisu sa znásobovala tým, že sa mali prekladať texty, v ktorých sa v období kulminácie stalinizmu parafrázovali najmä Stalinove filozofické vulgarizmy.

Pre časopis a slovenskú filozofiu vôbec bolo šťastím, že toto obdobie netrvalo v päťdesiatych rokoch dlho. Už v správe o činnosti Filozofického ústavu SAVU za rok 1952 sa hovorilo, že sa skončilo obdobie sebazdelávania, popularizácie filozofie a najmä prekladov, že v činnosti ústavu "nastal obrat k pôvodnej vedeckej tvorbe" a že "zásada originálnej tvorby a primknutie sa k domácej filozofickej problematike

a potrebám priniesla sľubné výsledky, najmä zo strany mladších vedeckých pracovníkov" ([13], 210). V týchto slovách nepochybne cítiť aj určitú spokojnosť z prekonávania toho, čo filozofiu poznačilo v uplynulých rokoch.

Prvky nového smerovania časopisu sa začali prejavovať vlastne už v polovici päťdesiatych rokov. Bol to dôsledok jednak vnútrofilozofického vývoja, jednak, a najmä, ďalekosiahlych zmien v celkovom vtedajšom politickom a duchovnom ovzduší v Sovietskom zväze a v jeho satelitných krajinách, zmien, ktoré vyvolalo prvé zverejnenie a kritika Stalinových mocenských praktík, dôsledkov tzv. kultu Stalinovej osobnosti, v skutočnosti dôsledkov pôsobenia totalitného spoločensko-politického systému v Sovietskom zväze. Tieto zmeny sa dotkli i slovenskej filozofie, a to nielen všeobecne a nepriamo. Konkrétne a priamo sa jej dotkla kritika a odmietanie dovtedy oficiálne hlásaných Stalinových filozofických dogiem.

V obsahu a zameraní časopisu sa pozitívne prejavila najmä skutočnosť, že filozofické dôsledky týchto politicko-ideologických zmien vo vtedajšej atmosfére Filozofického ústavu SAV a jeho okolia sa stretli s priaznivým ohlasom. Na tvorbe tejto atmosféry sa podieľali viaceré faktory. Na prvom mieste to bolo pôsobenie filozoficky vzdelanej osobnosti I. Hrušovského, riaditeľa ústavu a hlavného redaktora časopisu, ktorému bola bytostne cudzia dogmatická povrchnosť a ktorý považoval dogmatizmus za najväčšie nebezpečenstvo každého vedeckého poznania. Ďalej v ústave pôsobili a s ústavom spolupracovali filozofi, ktorí svoje vzdelanie nadobudli ešte počas nereformovaného štúdia a rýchlo postrehli problematiku hodnotu vtedajšej oficiálnej marxisticko-leninskej filozofie (E. Városová, J. Bodnár, T. Münz). V takomto ovzduší a pod ich vplyvom sa so schematizmom a ortodoxnosťou oficiálnej filozofie rozchádzali postupne i mladší pracovníci ústavu. Spájanie spomínaných snáh o pôvodnú tvorbu, určité možnosti kritiky a odmietania dovtedy neporušiteľných filozofických schém umožnili i vo filozofii nové prístupy k nastoľovaným problémom, ako aj prácu na dovtedy tabuizovaných témach, voľnejšie toky informácií atď.

Filozofický časopis rodiace sa tendencie vo filozofii nielen pohotovo zaznamenával, ale publikovaním rôznych textov - spočiatku prekladaných a čoraz častejšie aj pôvodných - ich aj podporoval a rozvíjal. Na stránkach časopisu vidno, ako sa tento proces od počiatočných všeobecných výziev "zbaviť sa v teoretickej práci dogmatizmu a vulgarizovania marxizmu" z roku 1954 vyvíjal postupne k neskorším domysleným teoretickým činom v podobe známych tzv. reformných aktivít v marxistickej filozofii na Slovensku v druhej polovici šesťdesiatych rokov. A hoci si jeho nositelia, ako vieme, nekládli vyššie ciele ako obrodu filozofie, z ktorej vychádzali, viedol tento proces postupne nielen k jej vnútornej diferenciácii, k rozšíreniu možností a k širšiemu priestoru pre filozofickú prácu, k otváraniu sa slovenskej filozofie voči ostatnému svetu, ale napokon aj k negácii princípov vlastnej filozofie, k deštrukcii stranícko-štátnej doktríny, stmelovanej a zdôvodňovanej aj filozoficky.

Svetlé obdobie v nepriaznivých časoch. Na tomto dianí sa podieľal aj filozofický časopis SAV a jeho odraz v časopise možno označiť ako najsvetlejšie obdobie v jeho marxistickej minulosti. Svedčia o tom viaceré skutočnosti z jeho vtedajšieho pôsobenia.

S prvými prejavmi odporu proti dogmatizmu a schematizmu oficiálnej marxistic-ko-leninskej filozofie sa na stránkach časopisu stretávame už v polovici päťdesiatych rokov. Je to odmietanie stalinsko-ždanovovskej vulgárno-sociologickej koncepcie dejín filozofie, ktorým sa vlastne začal známy dlhotrvajúci historicko-filozofický metodologický spor. K tomu, čo sa o zmysle a význame tohto sporu, nadobúdajúceho občas podobu ostrej konfrontácie, doteraz napísalo, treba pri tejto príležitosti ešte dodať, že vznikol vlastne vďaka nekonvenčnému a na tie časy aj odvážnemu postoju redakcie časopisu. Namiesto toho, aby redakcia na stranicko-ideologickú kritiku prejavov tzv. revizionizmu na vedeckom pracovisku reagovala známou sebakritikou, poskytla historikom filozofie, ktorí sa vo svojej výskumnej činnosti dostávali do konfliktu so stranicky kodifikovanou Ždanovovou schémou dejín filozofie, priestor na obranu svojich názorov. Spor medzi predstaviteľmi oficiálnej marxisticko-leninskej filozofie a jej prvými kritikmi z vlastných radov začal teda vlastne ako spor medzi vedeckým a stranicovým časopisom, čo bolo vo vtedajších pomeroch nielen výnimočným, ale aj ďalekosiahlym javom, pretože obidva filozofické vedecké inštitúty - časopis a ústav - sa dostali na dlhé obdobie do pozície ideologicky nespohľadlivých vedeckých ustanovizní. Snaha charakterizovať ústav ako centrum revizionizmu vo filozofii na Slovensku sa prejavovala aj na pôde stranickeho centra, kde sa pripravovala konsolidácia v oblasti vedy a kultúry po vlne kritiky vyvolanej XX. zjazdom sovietskej komunistickej strany. Spor o historicko-filozofických metodologických problémoch pokračoval - ako je známe - desaťročia, a to na stránkach filozofického časopisu, ale i medzi časopisom a teoretickým stranicovým orgánom dovtedy, kým existovali ideológovia, ktorí zmysel svojho pôsobenia videli v obrane stranicky kodifikovaných dogiem pred kritickým filozofickým myslením. I. Hrušovský videl neskôr význam prvej etapy tohto sporu najmä v tom, že sa polemiky a zápasy s dogmatikmi viedli už pred XX. zjazdom, a to v záujme prekonania stagnácie v historicko-filozofickom výskume.

Na samom začiatku ideologického "odmäku" prinášal časopis na svojich stránkach aj podnety na odstránenie škôd, ktoré spoločenskovedná sféra utrpela v predchádzajúcom období. Jednou z nich, ktorá sa týkala i filozofie, bola likvidácia sociológie nahradenej historickým materializmom ako súčasťou marxistickej filozofie. Redakcia časopisu prejavila značnú odvahu, keď už v prvom čísle časopisu v roku 1957 uverejnila článok práve z pera jedného z priekopníkov sociológie na Slovensku A. Hirnera, ktorý sa po niekoľkoročnej odmlke začal opäť angažovať vo vedeckom živote. V článku napísanom bezprostredne pod dojmom rokovania XX. zjazdu sovietskych komunistov (redakcia ho dostala už 8. septembra 1956) navrhoval rozšíriť spoločensko-vedný výskum o sociologický terénny výskum, vytvoriť pri FÚ SAV alebo inde komisiu pre takýto výskum, vstupovať do kontaktu so svetovým spoločensko-vedným dňaním, kriticky preberať sociologické metodiky a organizovať i spracovanie starších materiálov zhromaždených v rámci výskumu spoločenských javov [14]. Onedlho vyšiel v časopise ďalší príspevok, ktorý na základe poznatkov z medzinárodných sociologických stretnutí hovoril už o sociológii ako rehabilitovanej vede aj v socialistických podmienkach, vyzýval sociologický skúmať spoločenské javy, vypracovať konkrétne metódy sociológie a v záujme úspešného dialógu s tzv. buržoáznou sociológiou odporúčal zaoberať sa založením sociologickej spoločnosti, oboznamovať sa

so súčasným stavom sociológie vo svete, učiť sa jazyky a v roku 1958 zorganizovať sociologický kongres v Československu. Sociologická problematika sa odvtedy zo stránok časopisu nevytratila, naopak, rozširovala sa a možno povedať, že časopis tak významne prispel k neskoršej obrode sociológie u nás.

Už v druhej polovici päťdesiatych rokov, ale najmä neskôr stretávame sa na stránkach časopisu s výraznou snahou zvýšiť informovanosť čitateľov o filozofickom dianí i o riešení konkrétnych filozofických problémov v blízkom zahraničí. Ak sa predtým - aj keď možnosti boli politicko-ideologicky obmedzované - kontakt so svetovým filozofickým dianím udržiaval najmä kontaktom so sovietskou filozofiou, publikovaním štúdií a článkov o dejinách a významných postavách svetovej filozofie či "kritikou nemarxistickej filozofie", objavuje sa teraz nová forma tohto kontaktu: preklady článkov alebo informácie o aktuálnom filozofickom dianí v ďalších, najmä ideologicky inkriminovaných krajinách sovietskeho bloku - v Poľsku a v Juhoslávii. Pri ich pozornejšom čítaní zistíme, že sa vyberali veľmi cielene. Pochádzali z filozofického diania krajín, v ktorých sa reformné procesy rozvinuli skôr, alebo v ktorých sa nepodarilo celkom sovietskovať ich vnútorný, najmä kultúrny život. Využívali sa preto ako inšpirácia alebo ako argumenty pre vlastnú tvorivú a protidogmatickú aktivitu a na oživovanie duchovného diania u nás. Tak to bolo v článkoch B. Baczka, L. Kolakowského, J. Kubskeho o diferencovanejšom prístupe k dejinám filozofie a o potrebe racionálneho vzťahu k nemarxistickej filozofii atď. Inými slovami, tieto práce poskytovali domácim historikom filozofie argumenty pri kritizovaní stalinsko-ždanovovskej sociológie a redukcionistickej interpretácie dejín filozofie. Podobne z pomerne podrobnej informácie o diskusii o funkcii inteligencie v Poľsku sa čitateľ dozvedel nielen to, prečo stranické kruhy obmedzovali práva a slobodu v myslení, ale aj to, ako a s akými argumentami vystupoval L. Kolakowski proti stranickému a politickému obmedzovaniu predmetu spoločenskovedného výskumu, proti vnucovaniu smerov výskumu, proti vymedzovaniu okruhu nedotknuteľných a z diskusie vyňatých práv atď. Ešte ďalej sa v tomto smere išlo v časopise v neskoršom období, keď sa výberom prekladov a publikovaním dôležitých informácií podarilo pomerne úspešne zakotviť v marxistickej filozofii na Slovensku ucelený filozofický prúd (juhoslovanský variant filozofie praxe).

Stranický zásah do filozofie na Slovensku koncom päťdesiatych rokov, a to aj do vydávania filozofického časopisu (osobitné uznesenie stranického centra o nebezpečenstve revizionizmu vo filozofii, o posilnení marxisticko-leninskej povahy časopisu a v tejto súvislosti aj o zmene jeho názvu) nespôsobil zásadné zmeny ani vo vývoji filozofie, ani v smerovaní časopisu: reformné tendencie a procesy nielenže pokračovali, ale vďaka prehľbujúcej sa kríze spoločensko-politického systému sa čoraz viac rozširovali a prehľbovali. Možno dokonca povedať, že v tomto období sa zvýšila profesionálna úroveň časopisu, jeho autorský okruh sa rozšíril o autorov z iných vedných disciplín a zvýšila sa najmä úroveň popularizácie filozofie. V liberalizujúcich sa pomeroch sa rozširovala aj tematika publikovaných článkov. Písalo sa o filozofických a metodologických otázkach matematiky, chémie, kozmológie, kybernetiky, umenia, o teoretických a metodologických problémoch rozvíjajúcej sa, sociológie, o kauzalite, o gnozeológii, o poznaní a informáciách atď. Na stránkach časopisu sa

rozhovávali diskusie a polemiky, a to nielen v rubrike recenzií, ale aj medzi autormi článkov a štúdií.

Osobitnú aktivitu vyvíjala v tejto súvislosti redakcia časopisu aj mimo časopisu. V spolupráci s ústavom organizovala diskusie filozofov s pracovníkmi iných vedeckých pracovísk o aktuálnych filozofických otázkach, ako aj publikovaním záznamov z diskusií sa snažila podnecovať a oživovať nielen filozofické myslenie, ale aj teoretické myslenie v jednotlivých vedách. Špecifickou črtou týchto diskusií bola kritika existujúcich pomerov v spoločnosti, úsilie vytvoriť elementárne predpoklady vedeckého poznania, ako je sloboda, výmena názorov, ďalej odvážne poukazovanie na spoločenské a poznávacie korene konzervativizmu a dogmatizmu vo vedeckom poznaní atď. Diskusia o vzťahu filozofie a politiky sa napríklad vyznačovala ostrými formuláciami o škodlivosti podriaďovania filozofického myslenia politike, o filozofii ako služke politiky, o vzťahu medzi dogmatizmom marxistického myslenia a jeho spojení s mocou a pod. Kritici reformného myslenia v neskoršom období necitovali práve z prejavov na tejto diskusií náhodou.

Od polovice päťdesiatych rokov, čiže od prvých krokov k dezideologizácii historicko-filozofického výskumu možno si v časopise všimnúť i zmenu vo vzťahu k tzv. nemarxistickej filozofii. Jej negativistická ideologická kritika sa čoraz častejšie nahrádza dialógmi, namiesto jej odmietania sa v nej hľadajú inšpiračné zdroje, rôzne príležitosti (napr. výročia a úmrtia významných filozofov) sa využívajú na sprostredkovanie objektívnejších informácií o ich prínose do filozofie (N. O. Losskij, K. Jaspers, A. Štefánek atď.). V textoch o existencializme, fenomenológii a iných smeroch modernej filozofie a ich predstaviteľoch je viac tolerancie, vecných analýz so znalosťou problematiky a menej povrchnej ideologickej etiketizácie. V druhej polovici šesťdesiatych rokov sa v tomto smere pokročilo ešte ďalej. Práve na stránky filozofického časopisu sa vrátila významná osobnosť slovenskej filozofie S. Štúr, ktorý bol z nej zo známych dôvodov v päťdesiatych rokoch exkomunikovaný. Po publikovaní textov predstaviteľov kritického marxistického filozofického prúdu - a teda po určitej pluralizácii marxistickej filozofie - bola obnovená publikačná činnosť nemarxistického filozofa S. Štúra ďalším krokom v pluralizácii vtedajšej slovenskej filozofie, krokom, ktorý viedol k negácii dovtedajšej formy existencie marxistickej filozofie, ku korekcii niektorých jej princípov a ku korektnejším pomerom vo filozofii na Slovensku vôbec. V dejinách filozofického časopisu akoby sa uzatváral jeden z kruhov jeho vývojovej špirály. Po dvadsiatich rokoch sa vracal ku svojej pôvodnej pluralitnej podobe. Je zaujímavé, že charakteristickým znakom pluralitnej povahy časopisu bola v obidvoch obdobiach prítomnosť tej istej osobnosti - S. Štúra.

Najzaujímavejšou lektúrou sú nepochybne aj po rokoch ročníky časopisu z druhej polovice šesťdesiatych rokov. Sú tematicky bohaté a pestré. Na ich tvorbe sa prispievkami v rôznych formách podieľal široký okruh autorov. Jednotlivé čísla časopisu majú v tomto období nielen žiaducu odbornú, ale aj redakčnú úroveň. Všetky tieto a ďalšie kvality časopisu vznikali a rozvíjali sa najmä na základe predtým nevidanej filozofickej aktivity na Slovensku, ktorá sa na jednej strane angažovala pri hľadaní východísk z celospoločenskej krízy existujúceho systému (kritika fenoménov stagnácie, porušovania zákonnosti, ľudských práv a slobôd atď.) a na strane druhej sa zúčastňovala na

reformy a rozvoji samotnej filozofie (kritika zdogmatizovanej marxistickej filozofie najmä v jej sovietskej verzii, návrat k raným Marxovým filozofickým prácam, ale i prijímanie a rozpracúvanie iniciatív modernej svetovej filozofie tak v oblasti humanisticko-antropologickej, ako aj v oblasti logicko-metodologickej atď.). Pomerne početnej a intelektuálne vyspelej filozofickej obci prinieslo toto filozofické oživenie množstvo nových tém, počnúc problematikou človeka, odcudzenia a axiológie a končiac gnozeologicko-metodologickými problémami či problémom zmyslu samotnej filozofickej práce. V textoch z dejín filozofie sa v časopise objavili kritické pohľady na dejiny sovietskej filozofie, najmä na jej tzv. leninskú etapu, nové názory na hodnoty Masarykovej filozofie, filozofická verejnosť sa dozvedala predtým neznáme fakty o exkomunikovaných marxistických filozofoch (K. Korsch, N. I. Bucharin). To všetko sa odrážalo na stránkach filozofického časopisu, ktorý bol čoraz pestrejší a funkčnejší.

Na nové filozofické problémy reagovala redakcia časopisu nielen publikovaním pôvodných prác domácich autorov, ale opäť cieľavedome uverejňovala aj inšpiratívne texty zahraničných filozofov. Vzťahuje sa to najmä na články a štúdie juhoslovanských filozofov zoskupených okolo časopisu Praxis. Pre slovenského čitateľa boli tieto texty zaujímavé i preto, že na vysokej teoretickej úrovni analyzovali kritizované javy a procesy tzv. reálneho socializmu, nastoľovali problémy humanizmu a filozofie človeka a prinášali podnety aj na riešenie gnozeologických otázok (kritika teórie odrazu). Bol to nový jav v slovenskej filozofickej publicistike, ktorý bol aj najvýraznejším krokom k diferenciacii a pluralite v dovtedy monolitnom marxistickom filozofickom smere.

Tematická pestrosť a zaujímavosť časopisu v druhej polovici šesťdesiatych rokov mala nový bohatý zdroj v aktivite Slovenskej filozofickej spoločnosti, založenej v marci 1966. Od začiatku bola Spoločnosť samostatnou aktívnou inštitúciou, usilujúcou sa o vysokú profesionalitu filozofie a o nové smery a formy jej rozvoja v domacom i medzinárodnom kontexte. Organizovala diskusie o vnútorných problémoch filozofie (kozmoцентризм a antropocentrismus v marxistickej filozofii v súvislosti s nastoľovaním problematiky filozofie človeka) a usilovala sa obohacovať domáce filozofické myslenie o čiršie poznanie filozofického diania vo svete (moderná protestantská teológia a filozofia, vznik a aktuálnosť fenomenológie). Je známe, že práve na pôde Spoločnosti sa na jar 1968 formulovali radikálne požiadavky, v ktorých sa odmietalo stranické riadenie filozofie, žiadal sa tolerantný postoj k nemarxistickej filozofii, ako aj návrat S. Štúra na univerzitu. Redakcia časopisu pohotovo publikovala prednášky a záznamy diskusie zo stretnutí členov spoločnosti. Podnecovala tak oživovanie filozofického života, vyvolávala záujem o filozofiu v širšej kultúrnej verejnosti a dopĺňala tak vlastné zámery v šírení nových filozofických poznatkov (najmä v rubrike konzultácie, v ktorej od r. 1967 začala uverejňovať na pokračovanie zaujímavý úvod do formálnej logiky).

Namiesto záveru. Načrtli sme stručne pôsobenie filozofického časopisu SAV (spočiatku SAVU) predovšetkým v období od jeho založenia až do konca šesťdesiatych rokov, keď sa už pod ustáleným názvom Filozofia výrazne zapísal do dejín filozofie na Slovensku tak svojím obsahom (podnecovaním a rozvojom kritického myslenia v rámci marxizmu-leninizmu), ako aj svojou redakčnou úrovňou. Toto obdobie predstavuje

zvláštnu ucelenú a zaujímavú etapu jeho histórie, a to aj preto, že sa tu z periodika vo forme zborníka. vychádzajúceho raz ročne, dotvoril koncepcne, obsahovo i formálne odborný časopis.

V celom tomto období mal časopis, samozrejme, marxistický charakter. Charakteristické ideologické texty, najmä úvodníky, ktorými sa najčastejšie splácala daň "duchu doby", nahrádzali však v časopise čoraz častejšie texty, ktoré boli výsledkom skutočného filozofického výskumu. Výraznou črtou publikovaných štúdií, článkov, ale aj informácií a recenzií je rozchod so stalinským dogmatizmom, s ortodoxným dialektickým a historickým materializmom a príklon k zásadám reformného marxizmu (otvoreného), k jeho modernizácii najmä na základe juhoslovanskej filozofie praxe, existencialistických inšpirácií pri pokusoch o filozofiu človeka, štrukturalistických a scientistických iniciatív atď. V časopise nechýbali koncom šesťdesiatych rokov ani pôvodné texty nemarxistických filozofov, a tak časopis - predtým monopolne marxistický - nadobudol črty časopisu pluralitného.

Známe politické udalosti z konca šesťdesiatych rokov a nasledujúca tzv. normalizácia, ktorá hlboko zasiahla i do filozofického života na Slovensku, zastavili jeho nastúpený trend a zvrátili aj líniu časopisu dotváranú postupne po celé roky. V rokoch 1970-1971 došlo v redakcii i v redakčnej rade časopisu k rozsiahlym, administratívne vedeným personálnym zmenám a postupne sa zvrátilo aj jeho reformné smerovanie. Už v roku 1970 vystriedal J. Strinku vo funkcii výkonného redaktora D. Hajko. Z redakčnej rady boli postupne bez ich vedomia a súhlasu vylúčení J. Bober, P. Cmorej, J. Coufal, E. Filová, J. Kocka, A. Kopčok, M. Kusý, A. Riška, J. Strinka, B. Valchrach, E. Városová, F. Vartík a J. Uher. Od r. 1971 redigoval I. Hrušovský časopis v podstate už s reorganizovanou redakčnou radou v zložení: J. Bartoš, J. Bodnár, V. Brožík, E. Duda, V. Filkorn, D. Hajko (výkonný redaktor), T. Halečka, A. Hlávek, L. Holata, T. Münz, R. Roško, M. Suchý, R. Šíma, J. Viceník a M. Zigo. V určitom zmysle možno tiež povedať, že "normalizácia" vo vydávaní časopisu vyvrcholila v r. 1973, keď nastala zmena aj vo funkcii hlavného redaktora časopisu (I. Hrušovského vystriedal A. Sirácky) a keď sa členmi redakčnej rady stali aj L. Hanzel, M. Topol'ský a J. L. Veverka. Keby sme všetky tieto zmeny chceli vyjadriť aj kvantitatívne, mohli by sme povedať, že zo 16-člennej redakčnej rady v roku 1969 bolo z nej vylúčených 11 členov a iba päť členov sa objavilo aj v jej "normalizovanej" podobe.

Smerovanie časopisu na takmer celé dve ďalšie desaťročia určilo najmä rokovanie a závery valného zhromaždenia Slovenskej filozofickej spoločnosti, ktoré známe *Poučenie* aplikovalo na oblasť filozofie a vo svojom liste straníckemu ústrediu uisťovalo, že jeho účastníci vynaložia všetko úsilie, "aby sa slovenská filozofia a filozofi stali významnými pomocníkmi strany". Znamenalo to návrat časopisu k raz už odmietnutému ortodoxnému a dogmatickému marxizmu-leninizmu, k politizácii a ideologizácii filozofie, zastavenie reformných procesov v rámci marxizmu i koniec rešpektovania plurality filozofických názorov tak v rámci marxizmu, ako aj vo filozofii vôbec, ktorú presadzovala predchádzajúca redakcia časopisu. V kritike tzv. revizionizmu sa zašlo tak ďaleko, že sa jej objektom na stránkach časopisu stali čoskoro aj názory bývalého hlavného redaktora časopisu.

Musela nastúpiť celospoločenská radikálna zmena, aby sa Filozofia mohla stať v celom rozsahu "časopisom, ktorý bude zrkadlom filozofického života na Slovensku v celej jeho šírke a skutočnej intenzite", "časopisom všetkých tých, ktorým záleží na filozofii a pre ktorých je kvalita filozofickej reflexie i životnou hodnotou" ([15], 241).

Zakladateľ a dlhoročný hlavný redaktor filozofického časopisu I. Hrušovský, ktorý sa vďaka svojej húževnatosti a vedeckej náročnosti v rozhodujúcej miere zaslúžil o vznik časopisu, ako aj o jeho nasledujúcu profiláciu, navrhol v roku 1966 nový názov časopisu aj preto, lebo sa mu zdalo, "že celková ideová, vedecká a kultúrna aktivita a úroveň dosiahla u nás už taký stupeň, že nový názov časopisu bude už konečne ustálený" ([10], 4). Názov časopisu sa dodnes naozaj nezmenil a prežil aj najradikálnejšie koncepčné zmeny. Objasnenie tohto fenoménu, ako aj novšej histórie časopisu je však už vecou ďalšieho historicko-filozofického výskumu, ktorý by v súčasnosti pravdepodobne najúspešnejšie zvládli aktéri tejto histórie.

LITERATÚRA

- [1] Správa o činnosti Filozofického ústavu SAV za rok 1956. In: Slovenský filozofický časopis, 12, 1957, s. 109-111.
- [2] Správa o činnosti Filozofického ústavu SAVU. In: Philosophica slovac, 1, 1946.
- [3] Úvod. In: Philosophica slovac, 1, 1946.
- [4] Valné zhromaždenie FO MS v Turč. Sv. Martine. In: Filozofický zborník FO MS, 8, 1947.
- [5] Filozofický ústav SAVU v Bratislave. In: Filozofický zborník. Časopis FO MS, 6-7, 1946.
- [6] FELBER, S.: Filozofický zborník. In: Philosophica slovac, 1, 1946.
- [7] CHLADNÝ-HANOŠ, M.: Kritické poznámky ku knihe Sv. Štúra *Rozprava o živote* z hľadiska kresťanskej morálky. (Časť IV.: Praktický poriadok, etika.) In: Filozofický zborník. Časopis FO MS, 8, 1947, s. 98-110.
- [8] ŠTÚR, S.: Malá poznámka k veľkému problému etiky. In: Philosophica slovac, 2-3, 1947-1948, s. 227-229.
- [9] HRUŠOVSKÝ, I.: Stav a úlohy našej filozofie. In: Filozofický zborník SAVU, 5, 1950, s. 19-37.
- [10] R. (I. HRUŠOVSKÝ): Do tretieho decénia. In: Filozofia, 21, 1966, s. 3-5.
- [11] SZÁNTÓ, L.: Za filozofiu späť so životom. In: Otázky marxistickej filozofie, 21, 1961.
- [12] Redakcia: Naše nové úlohy. In: Philosophica slovac, 1, s. 5-7.
- [13] Správa o činnosti Filozofického ústavu SAVU za rok 1952. In: Filozofický časopis, 8, 1953, s. 210-211.
- [14] HIRNER, A.: K otázke výskumu v rámci spoločenských vied. In: Slovenský filozofický časopis, 12, 1957, s. 52-59.
- [15] Redakcia: Vážení čitateľa... In: Filozofia, 45, 1990, s. 241.

Tento príspevok vznikol vo Filozofickom ústave SAV ako súčasť grantového projektu č. 2/2050/97.

PhDr. Andrej Kopčok, CSc.
Filozofický ústav SAV
Klemensova 19
813 64 Bratislava
SR